

Олег Шинкаренко Як зникнути повністю

ГУСТО НЕЗАСЕЛЕНИЙ СВІТ

Ах, дівчинко! Як не соромно! У вашому віці — і бухати!

О. Шинкаренко

Абсурд — твердження, що не має ніякого смислу в межах однієї теоретичної системи, але може мати смисл в іншій.

Якийсь філософський словник

Якось Маша і Вітя з відомого старого радянського фільму-казки раптом непомітно вирости і зрозуміли, що Діда Мороза в казковому лісі знайти легше, ніж сенс у дріб'язковій повсякденності власного життя. Система їхнього життя, як виявилось, містить якусь незбагненну помилку і тому легко руйнується, перетворюється на абсурдний, нікому не потрібний діалог про незначуще. Олег Шинкаренко з неабияким письменницьким хистом, майже математичним розрахунком (може, інженерна освіта дається взнаки?) і хитринкою в очах відбирає для своїх творів саме такі системні помилки, що дають змогу героям фетишизувати власну алогічність,

ритуалізувати власну байдужість і популяризувати власне ж такі божевілля.

Життя, не втрачаючи фантастичності чи навіть фантасмагорійності, перестає для персонажів бути казкою, традиційним романним середовищем існування чи просто реальністю, а перетворюється на липкий і тягучий у своїй безвиході абсурд, на заплутаний химерний сон, із якого можна перейти лише в точно такий самий сон, який врешті втрачає свої межі й перетворюється на справжній і основний закон існування. І протягом читання збірки потроху стає зрозуміло — таких системних помилок настільки багато, що вони утворюють реальність іншого порядку, в якій будь-яке абсурдне твердження постає найбільшим одкровенням, а ненормальність — єдиним способом пристосування до системи.

Життя постійно дурить персонажів, як розумна Марійка з однойменного оповідання, зводячи їх лише з їм же подібними особинами. Тому й виникає цікавий феномен творів Шинкаренка: хоча тексти переповнені розмовами й діалогами (автор навмисне акцентує на посиленій комунікативності своїх героїв), але все це словесне полотно очевидно розпадається на окремі взаємно непочуті монологи байдужих одне одному людей. Персонажі замкнені всередині власної самотності, наче в темній шафі чи в механізмі пральної

машини, звідки будь-які їхні меседжі заздалегідь приречені на непочутість. І ніякий активний бунт проти такого життя принципово не можливий, ніякі зміни чи слова не дадуть відчуття справжності чи значущості, ніякого хепі-енду не буде:

— *Василь Федоровичу, це ж ви якусь казку на-писали, чи що?*

— *Так, саме так. Маєте рацію.*

— *То де ж там у вас добрі злих перемагають?*

— *Ет чого захотіли! То вони десь ТАМ перемагають...*

І навіть якщо врешті персонаж, втомлений нав'язливими порожніми й повторюваними деталями свого існування, захоче приречено здатися на розтерзання системи (як, скажімо, Марина з оповідання під такою ж назвою), то загальна жага лінчування абсурдно завершиться розмовами про незадоволеність успіхами дітей у школі й розчиниться в черзі за рибою чи в найближчому пивбарі. І нічого не зміниться. Тому й остаточна розв'язка — непритаманний елемент прози Олега Шинкаренка, оскільки вона просто неможлива та, напевно, й непотрібна; головне — це процес у його триванні. Саме із цих причин, як на мене, у текстах цього автора майже ніхто не помирає остаточно, а залишається чи то привидам,

чи то частиною якогось механізму, чи залишається автором напередодні: *«Ось вже котрий тиждень він прикидає, як би це донести до рота ложку супу і при цьому не розплескати жодної краплі. І ще хоче винайти найлегший спосіб мандрувати у часі, використовуючи при цьому тільки мильницю, консервний ніж та шворки від старих черевиків. Але про що б він не розмірковував — весь час приходить до висновку, що не пізніше як післязавтра необхідно вкоротити собі віку».*

Відтак і сам персонаж пристосовується, стає невід'ємною частиною загальної абсурдної системи, її носієм і втіленням. Цим можна пояснити ще одну особливість оповідань — маскарадність. Герой завжди розкривається перед читачем поступово, шар за шаром злушує із себе свої не те щоб несправжні, а скоріше додаткові обличчя й сенси. Завдяки цьому створюється ефект нежиттєвості дійової особи, її певний схематизм та ілюзорність справжності взагалі. Персонажі постають такими собі симулякрами (недарма в одному з творів з'являється персонаж саме з таким ім'ям) самих себе і людини взагалі. Досить часто вибір тієї чи іншої маски теж не залежить від людини:

— Але ти ж не вибираєш, ким бути — це тебе вибирають!

— Вибір тут взагалі ні до чого! Просто ірраціональний світ шляхом перетворення в художні образи знаходить своє вираження в об'єктах раціонального змісту! Замість мене міг би бути будь-який інший персонаж у зовсім іншій ситуації, але методом порівняльного зіставлення власник образних трансформацій, або, іншими словами, художній актант, вирішує, що в даному разі саме ця раціональність пасує для вираження, трансляції ірраціональної моделі!

Яскравими домінантами збірки також є її урбанізм та технократизм — назви, незбагненні технічні характеристики та особливості будови найрізноманітніших і найхимерніших приладів чи технологічних процесів постійно трапляються на сторінках Шинкаренкових творів, витісняючи людину і створюючи враження штучності всього оточення. Це підкреслюється також і найпоширенішим місцем дії — нетрями переходів міст-мегаполісів, таємними ходами в пивбарах і кафе, традиційною обмеженістю квартирного простору. Людина поступово губиться у всьому цьому і розчиняється. Тому й простий простір (коридор, кімната, сходи) долається надзвичайно важко, з якимись перешкодами, а географічна відстань зникає як така — персонажеві легше поплисти на Землю Франца-Йосипа, полетіти до блакитної зірки, подорожувати в часі й просторі за

допомогою книги або проплавати в череві риби, ніж знайти сірники чи закрити двері в кімнаті.

Перша повноцінна збірка Олега Шинкаренка являє собою свідому деконструкцію суспільного стереотипу — як ідеологічного, так і поведінкового. Засобами фантастики та абсурду автор представляє цілу галерею невротичних, самотніх, смішно трагічних і трагічно смішних персонажів, за плечима яких відкривається цілий всесвіт безглуздя, в якому наша логіка — лише системна помилка.

Юрій Ганошенко

Як зникнути повністю

(Обличчя А ми бачимо, Б сидить до нас спиною).

А: От ви інтелігент. Це одразу видно!

Б: Це з чого ж видно?

А: А у вас обличчя інтелігентне!

Б: З чого ви взяли?

А: А я знаю, мене не надуриш!

Б: Як же це ви знаєте? Що, є якісь ознаки?

А: Є, і вони мені відомі!

Б: А ось так?

А: Боже милосердний!

Б: Що ви тепер скажете?

А: *(мовчить, мабуть, поіннятий жахом)* .

Б: Інтелігент я чи ні? Відповідайте!

А: Ні, мені, звичайно, всякого побачити доводилось... Але як вам це вдається?

Б: Нічого особливого. Я ще й от так можу!

А: Ох!.. *(цензорський сигнал)*. Припиніть зараз же!

Б: І отак можу...

А: Ну, це вже ні на що не схоже. Навіщо вам це?

Б: Згодний — користі ніякої. Це ще одна з великого числа моїх непотрібних здібностей.

А: А що ви ще можете?

Б: Можу зникнути.

А: Та ви що? Продемонструйте!

Б: Але це — назавжди.

А: Швидше, зараз терпець урветься!..

Б: *(зникає)*.

А: Гей! Мамо рідна... агов! Де ви?!
Зачекайте, я ще хотів спитати!..

(Занепад різкості зображення).

2004 р.

Боротьба з книгою

Я приїхав до міста Києва раннього похмурого ранку і, зійшовши на перон, озирнувся довкіл.

Ніхто не зустрів мене, але я й не розраховував на зустріч. Не було видно й носіїв, тому я підхопив свою, правду кажучи, не надто важку валізу і попрямував до входу на вокзал. Скрізь снували люди, і ніхто не звертав на мене уваги. Мені здалося, що я загубився. До того ж, ніде не було видно напису «Вихід у місто», що іще більше мене засмутило. Я ходив з боку в бік спочатку стурбовано, наче у справах, потім дедалі безладніше і нервовіше, щоб привернути до себе увагу (ще трохи і я став би розмахувати валізою, ризикуючи серйозно травмувати пролаз-дітлахів). Зрештою один чоловік пожалів мене.

— Ви, мабуть, уперше в Києві? — запитав він мене.

— Чесно кажучи, так, — зізнався я.

— Тоді я мушу розповісти вам про своєрідний устрій нашого міста і відмінність його від інших передових міст Європи. Всі будівлі у Києві пов'язані між собою за допомогою системи спеціальних переходів, розташованих частково на землі, частково піднятих на певну висоту опорами, а інколи проритих під землею у вигляді тунелів. Таким чином, якщо ви наміряєтеся кудись потрапити, ви повинні уточнити маршрут свого руху, щоб дістатися найкоротшим шляхом і уникнути неприємних перешкод у дорозі.

— Що ви маєте на увазі?

— Вам доведеться проходити через різноманітні заклади і приватні будинки, і не всі вони зможуть надати вам право вільного пересування. Часом для того, щоб пройти, достатньо буває лиш заплатити (часто то досить незначна сума). Інколи потрібні спеціальні дозволи і документи, — як правило, їх надає мерія за скромну винагороду, але якщо ви належите до пільгової категорії громадян, вас можуть пропустити за вашим посвідченням (зрозуміло, після належної суворої його перевірки, якої, втім, можна уникнути, заплативши чисто формальний збір на розвиток міської інфраструктури — то взагалі якийсь дріб'язок!). Мушу вас попередити, що тут нерідко трапляються випадки хабарництва і спекуляцій (адже всякий швидкий на розум громадянин прагне видурити грошики у простака-провінціала!), тому рекомендую вам купити у мене «Прохідний довідник». Його зазвичай купує кожен приїжджий, якщо він не має надійного провідника з місцевих. Почувши ціну, ви, звісно, скажете, що це невиправдано дорого, але послуги провідника коштують як мінімум удвічі дорожче, крім того вам доведеться сплачувати за його прохід у платних галереях! Не маючи ж ані довідника, ані провідника, ви приречені блукати містом, без пуття витрачаючи час і гроші, які незрідка діставатимуться буквально ні за що

вправним аферистам! У додатку до Довідника, до речі, вказано найбільш поширені випадки обману приїжджих і основні статті з «Прохідного законодавства», покликані допомогти вам у боротьбі з ними. Хочу також застерегти від купівлі дешевих Довідників: можна мати певність, що з нього повидирали сторінки, та ще й не абиякі, а найважливіші! Один мій знайомий купив Довідник за півціни (це півціни на старі гроші, а на нові — всього десять відсотків від нинішньої вартості) і потім жорстоко розкаявся за свою помилку. Влада конфіскувала все його майно (яке попередньо у нього відібрали махінатори), а потім запроторила до в'язниці! Я наполягаю: вам слід придбати Довідник для вашого ж блага!

Піддавшись на вмовляння мого співрозмовника, я купив у нього книгу, розпрощавшись із половиною наявних грошей. Я так довго заощаджував ці гроші і думав, що маю в розпорядженні величезну суму, але за столичними мірками це виявилося просто пшиком! Я зрозумів, що продовжувати далі пересування просто небезпечно, і сів на лавку, щоб вивчити Довідник. Ось що я прочитав.

«Відсутність у Києві громадського транспорту є однією з беззаперечних переваг міста. В Додатку 1 допитливий читач зможе віднайти численні факти, що свідчать на користь цього твердження.

Зниження травматизму, економія енергоресурсів і чисте повітря — вже самі тільки ці докази здатні переконати будь-якого противника сучасної системи міських комунікацій, якщо тільки такий знайдеться, у чому укладачі Довідника мають досить вагомні причини сумніватися, якщо брати до уваги Опитування суспільної думки мешканців м. Києва за останні 5 років (див. Додаток 11). Крім того, крива опитувань неухильно свідчить про те, що популярність і підтримка існуючої системи з року в рік зростає і було б непослідовно і просто нерозумно сумніватися в цьому...»

Тут я, покваплюючи надто довгий вступ, перегорнув, не читаючи, кілька сторінок, які були заповнені захопленими відгуками як простих мешканців міста, так і більш почесних громадян Києва про це надзвичайно чудове нововведення. Але, втім, наведу тут найцікавіші з цих, даруйте, філіпик.

«... «З дому я завжди виходив з острахом, — розповідає молодий робітник заводу Універсал Михайло Василенко, — прощаючись із дружиною так, немов бачу її востаннє в житті. Відкриваючи за допомогою спеціального коду замок зовнішньої шлюзової камери, я завжди найперше, як і усі, хто виходив з будинку, звертав увагу на екран атмосферного газоаналізатора. Щоразу я отримував попередження, що повітря знадвору надзвичайно

забруднене і, якщо не зовсім не годиться для дихання, то принаймні вже точно не корисне. Раніше, щоб дійти до роботи, я користувався пилозахисним респіратором типу 'Пелюстка'. Але одного разу, в один із тих днів, коли найменш вітряно, я потрапив у хмару жовтуватого задушливого смогу і знепритомнів. До тями я прийшов тільки у лікарні, куди потрапив з діагнозом 'гостре отруєння повітряно-газопиловою сумішшю нез'ясованої етимології'. Пізніше виявилось, що я був одним із небагатьох, хто вижив у той день. І все тільки через те, що своєчасно прочищав пилозахисні клапани респіратора. Але тут і не без втручання долі: якби мене винесли з хмари на мить пізніше, я б, напевно, уже ніколи не прийшов до тями! Чому я завдячую — випадковості чи передбачливості? На випадковість треба сподіватися, а передбачливість використовувати на благо родинного затишку! Незабаром після цього я заопікувався кисневою маскою 'Гірське повітря-4', дуже практичною і приємною на вигляд (випускається харківським заводом 'Пилогазоприлад'; ціна повного комплексу з чотирма змінними балонами 520 грн. 34 коп.; виконуються замовлення поштою з доставкою додому; наше гасло: 'Чисте повітря в кожну хату!'). Крім того, маски я купив жінці й дітям. Це просто чудово! Жінка стала привабливішою: щоки

зарожевіли, значно зросла рухливість, покращився апетит, і сексуальні показники підвищилися на порядок у порівнянні з періодом респірованого повітроочищення! Маска прикрашає її, робить більш жіночною і бажаною. Я прошу дружину не знімати маску навіть удома, навіть під час таких скромних, хоча й більш частих останнім часом, завдяки їй же, подружніх радостей. Оскільки я також не знімаю маски, то ми часом, трапляється, дуже заплутуємося в шлангах, але це, запевняю вас, тільки йде на користь тому вогневі спопеляючої пристрасті, який утримує нас одне в одному настільки судомно і тривало! І от ми, схожі на пару фантасмагоричних слонів, які в пароксизмі злиття переплелися пречудово довгими і красивими гофрованими хоботами, здригаємося, побрязкуючи цинковою поверхнею кисневих балонів, душа наша прагне вирватися назовні, визирає і нетерпляче стукає в ілюмінатори пристрасті, під якими я розумію, звісно ж, зорові отвори в 'Гірському повітрі' зі спеціального скла, яке не туманіє (і все за ті ж самі 520 грн. 34 коп.! Гуртовим покупцям надається знижка)» ...»

Ні! Що це? Кілька слів на підтримку підземних комунікацій чи реклама новомодного протигазу? Як все заплутано! Наскільки туманна точка зору робітника! Та й чи робітник це? У мене виникло відчуття, що мене дурять. І з того моменту

воно мене не залишало.

«...Інженер Крещук їхав власним автомобілем у напрямку до центру міста.

«Я, як і багато інших людей з достатком, їжджу на роботу машиною, — розповідає Крещук. — Машина у мене дуже хороша і дорога. Не кожен може собі дозволити таку, але, як уже було сказано, я чоловік забезпечений і навіть маю рахунок у банку. Зовсім нещодавно я купив будинок. Двоповерховий будинок. З повіткою і гаражем для мого нового автомобіля. Все обладнано за останнім словом техніки. Наприклад: на кухні є мікрохвильова пічка останньої моделі і дуже дорогий холодильник, є також американський пілосос 'Rainbow' з комп'ютерним управлінням; крім того я маю телевізор, екран якого по діагоналі має 264 сантиметри, є також магнітофон і програвач компакт-дисків. Мій персональний комп'ютер дуже потужний, з великим обсягом пам'яті і фантастичною швидкістю (частота процесора дорівнює від 8 до 100 000 гігагерц у залежності від пори року і барометричного тиску). Моя молода дружина (а одружений я всього два роки) надзвичайно приваблива. Обсяг її грудей дорівнює 94 сантиметри, обсяг талії — 62 сантиметри, обсяг стегон — 90 сантиметрів. Крім того вона має природно світле волосся, вона має очі натурального блакитного кольору, це дуже зручно і

практично. До заміжжя дружину звали 'Таня', а після я змінив це ім'я на 'Марина'. Зміна імені ніяк не вплинула на стан дружини, а за деякими параметрами показники навіть покращилися. Маю я також і будинок за містом. Він невеликий, але дуже комфортабельний. Там є десять кімнат і підземне бомбосховище на випадок раптових авіанальотів чи ракетних ударів. Наступного року я збираюся балотуватися на посаду депутата обласної ради. Вважаю свої шанси на перемогу досить серйозними. В моїй передвиборчій програмі одним з найважливіших пунктів є подальший розвиток системи ізольованих комунікацій і поширення її на периферійні області міста. Подальша уніфікація інфраструктури є однією з першочергових задач, покладених на систему суспільного управління міської ради. Підтвердити важливість і корисність такого роду заходів я можу власним прикладом.

У жовтні минулого року я брав безпосередню участь у наймасштабнішій із тих, які траплялися в нашому місті протягом десятиріччя, техногенній катастрофі.

Все почалося з трамваю, який перегородив майдан П'ятдесятиріччя конституції. Після того, як у нього врізалася вантажівка зі свинцевими плитами, які йшли на обшивку реактора міської електростанції (тоді саме тривала підготовка до запуску 37-го енергоблоку), ми ще не могли

розраховувати на велику кількість жертв. Але ніхто навіть не здогадувався, що прикра помилка водія трамваю стане тільки першою ланкою в ланцюзі наступних зіткнень. Услід за вантажівкою на величезній швидкості рухався переповнений мікроавтобус, який не встиг вчасно загальмувати і врізався у задню частину вантажівки, зі згаданої ж звалилися погано закріплені плити і довершили своєю вагою початий процес руйнації автобусу, після чого він вибухнув. Відкинута силою вибуху плита зачепила автомобіль, який рухався перпендикулярно руху трамваю, і водій якого, не справившись із керуванням, вийшов на зустрічну смугу руху і зіткнувся з автофургоном. Подальші події розгорталися з постійно наростаючою швидкістю і скоро вийшли з-під контролю сторонніх спостерігачів, серед яких був і я, котрий перебував у цей час на безпечній відстані і реєстрував події за допомогою відеокамери. Насамперед, візуальна реєстрація ускладнилася через надзвичайну задимленість місця подій, яка почалася після загоряння цистерни бензовозу, яка зіткнулася з фургоном, що перевозив паронітові прокладки. Деякі свідчення про характер та інтенсивність зіткнень, що продовжувалися, ще можна було отримувати від міліційних гелікоптерів, які кружляли над самою аварією так низько, що один з них вибуховою хвилею,

спровокованою зіткненням двох вантажівок, що перевозили пропан-бутанові балони з автогенного заводу, відкинуло набік і це викликало його зіткнення з іншим гелікоптером, причому перший впав на землю і вибухнув, а другий силою удару був зорієнтований в напрямку будівлі Національного Банку, пробивши стіну, на біду, саме в тому місці, де проходили електричні дроти, і в результаті короткого замикання почалася пожежа. Ймовірно, наслідком струсу від удару гелікоптером будівлі Банку стало порушення герметичності замкової арматури газопроводу котельної Банку. Це викликало витік газу і подальше посилення пожежі, яка перекинулася на суміжні будівлі і споруди.

Через 42 хвилини після початку аварії відбувся дуже сильний вибух, причини якого не з'ясовані досі, але потужність його за приблизними підрахунками оцінюється більш як у десять кілотонн тротилового еквіваленту. Епіцентр вибуху був якраз над лінією метрополітену, що проходила в тому місці, це мало наслідки обрушення внутрішньої арки і аварію поїзда, який саме проходив під вибухом...»...»

З гачків гілляччя вітер дикий крик зрива
Несеться капелюх по бруку навтьоки Кришиться
дах і вікон тріскають лутки Газети пишуть:

Бій з водою ще трива

*Гримить гроза, і дощ усі долає межі
Вода морів уже на греблях закипає
У кожного почався безупинний нежить
З мостів локомотиви у темінь поринають* ¹

Мене вжахнув опис катастрофи, яка відбулася, і одночасно втомив. Принаймні це мене не стосується, а довгі описи технічних подробиць мене дратують. Я гортав сторінки, а катастрофа все ще тривала. Здавалося, її опис продовжуватиметься до кінця книги, але ось вона раптово скінчилася. Всього лише й загинуло 50 000 чоловік! Не надто багато. Я сподівався, що кількість жертв перевалить за мільйон, за таких-бо масштабів аварії! Закривши книгу, я поклав її до валізи. Я почав відчувати голод і роздратування через те, що, приїхавши до міста Києва, сиджу на вокзалі вже понад дві години і досі ані на міліметр не просунувся до мети приїзду.

Побачивши натовп людей, який повільно зникав у якомусь широкому отворі в стіні, я пішов услід за ними.

Як я пізніше я дізнався — це був прохід до центрального розподільного колектору.

Ще пізніше я дізнався, що все було зовсім не

¹ В оповіданні використано вірш Якоба Ван Годдіса.

так.

Потім мені стало відомо, що все якраз навпаки.

«Якщо ви справді хочете навчитися ходити Києвом, — сказав один чоловік, із яким мені довелося розмовляти, — то вам, поза усяким сумнівом, слід купити у мене хімічний путівник. Я бачу, що ви уже придбали прохідний довідник і гадаєте, що здійснили значний крок уперед, але чи це справді так? Мушу вас засмутити: жодне з видань довідника не зареєстроване в ДУК і не отримало офіційної підтримки мерії. Фактично, це дилетантське дослідження найбільш поширених фобій міської людини, не більше! Ви вже ознайомилися з довідником? Що ви сподіваєтеся почерпнути з нього? Хай вам буде відомо, що написав його малограмотний інженер-недоук із глибокої провінції, який приїхав до Києва і злякався величі столичної архітектури. Здебільшого це вигадка, якщо не сказати — маячня! Я чув, кажуть, що він сам і продає свій довідник, щоб хоч якось звести кінці з кінцями! Дехто все ж наголошує на літературних якостях цієї книги, і її навіть кілька разів висували на здобуття одної з найпрестижніших літературних премій (щоразу безуспішно), але ж вас цікавлять факти, а не вигадки, чи не так? Чи може літературний твір містити документальну інформацію, і якщо так, то

якою мірою вона буде документальною, якщо ж ні, то якою мірою буде літературним твір? Це важливе запитання, погодьтеся. Відкривши довідник, ви зможете знайти у ньому численну кількість найрізноманітніших документів, але, поглянувши на рік видання довідника, ви переконаєтеся, що наведена в ньому інформація ось уже п'ять років як безнадійно втратила актуальність і може являти тільки певний історичний інтерес, та й то тільки в тому випадку, якщо вона достовірна, у чому я особисто маю сумнів. Гадаю, вся документація була вигадана інженером для надання наукової подібності своєму жалюгідному творінню! Так часто і письменник долучає до придуманої історії велику кількість реальних фактів, щоб читач повірив його обманові. Реальні факти височіють над вигадкою, як плодіві дерева над отруйними грибами, і перші своїм поважним виглядом змушують повірити в істівсіть других. Читач, який повірив у істівність вигадки, моментально отруюється і вже не годен зрозуміти, де вигадка, а де реальність. Доказом останнього твердження може слугувати те, що попередня фраза дослівно процитована мною з Прохідного довідника, в той час як вами вона була сприйнята як логічний висновок моїх міркувань, що в свою чергу змушує повірити вас у те, що я абсолютно реальний і не є виплодом уяви абсолютно сторонньої людини.»

Жовтень 1999 року.

Міркування

Тимофій біля ятки букініста. Спостерігає за паном похилого віку, рафінованим та ще й з аристократичною тростиною, який жваво колупає портативну проститууючу бібліотеку, чії екземпляри досить зачитані, засалені й засиджені, щоб носити ім'я раритетів.

Букініст: Що вас цікавить?

Чоловік (*затято виколупуючи з товщі періоджерело*) : Гм!..

Букініст: Прошу? Я не розчув.

Чоловік: Феоктист Кофейніков.

Букініст (*розгублено*) : Я розгублений. Це ж хто? Очевидно, з нових?.. Заждіть, у мене, здається, є. Зараз подивлюся.

Чоловік: Не робіть собі клопоту. Просто відрекомендувався.

Букініст (*ляскає себе по лобі*) : Ах!.. Дуже приємно. (*Називає своє ім'я*) Будьмо знайомі (*простягає руку*) .

Чоловік: Не варто. Я й не хотів зовсім, а так, щоб ви знали.

Букініст (*меркантильно скривившись, що*

дуже нагадує усмішку) : Все одно приємно. Тішуся. Тішуся. То чого ви бажаєте?

Чоловік: Никодим Джанович Іванов.

Букініст (*за інерцією*) : Дуже приємно! (*Навіть простягає руку, але, похопившись, обтяжує нею товар.*) А що саме?

Чоловік: «Полуденний Гаучо» Букініст: А «Зажерливість»?

Чоловік: Ні, ні. «Зажерливість» — зовсім не те. Видається, що Никодим Джанович відчутно зійшов на пси. Ну що це за роман? Просто стенограма необмежених претензій автора. І як сухо: ці звертання за іменем, по батькові! А ці нескінчені сцени переїдання головного героя, коли він змушений зробити рішучий вибір між сарделькою і простим олівцем, і поступовий розпродаж бібліотеки і приватного майна в оплату постійно зростаючого кулінарного боргу — це і є муки творчості?! Образ письменника в «Зажерливості» дегенеративний, можна подумати — Іванов узяв за мету очорнити своє варте поваги ремесло, до того ж, у прозі Іванова періоду «Зажерливості» надміру акцентовані деструктивні тенденції, що аж ніяк не є амбівалентним культурологічним пертурбаціям періоду, що розглядається; можна заперечити, що за іншими компонентами чітко ідентифікується її адекватність, але я особисто дотримуюся іншої

думки: претензійна маячня!

Букініст (*твердо*) : Але у нас тільки «Зажерливість».

Чоловік: Мої вам співчуття. (*Гортаючи «Cats».*) Гарненькі дупці! (*Тимофієві.*) Ви не знаєте, чиміх змащують, що вони так блищать?

Тимофій: Вазеліном.

Букініст: Тональним кремом.

Чоловік: Ух! Які великі! Ич, стерва, відставила!.. Даруйте, у вас нема таких же, але без негрів?

Букініст: Без чого?

Чоловік: Без негрів — вони все псують...

Букініст: Зараз пошукаємо...

Чоловік (*продовжує*) : Гортаєш, гортаєш, все сприятливо, поступово навіть підбираєшся, фігурально кажучи, до самого кінця, а тут на тобі! На весь розворот: ця чорна срака. Тут, знаєте, будь-кому не по собі стане! І потім: огидний до неможливого, мавпячий рожевіючий безсоромно сфінктер. Ну хто, скажіть, хто здатен спокуситися цим жахливим у своїй впертій брутальності негроїдним анальним отвором?! Та був би я самим Мартіном Лютером Кінгом або навіть канібальствующим Бокассою в самий розпал гастрономічної оргії, і то не опустився б до задоволень такого низького штибу! Вже краще звірі — бо вони напрочуд чисті й непорочні, не те що

цей-от африканський круп, котрий..

Букініст (*стрімко*) : ...ось, я знайшов!

Чоловік (*ораторськи спіткнувшись, опам'ятався*) : Ах, збився!.. Та нехай. Продемонструйте, ну ж бо, швидше, що там! (*Хапає журнал.*) Оце чудово! Скільки? Ну я побіг: спішу на лекцію; я — викладач, і будь-яка затримка злочинна. (Біжить.)

Тимофій: І все ж вазеліном!..

Букініст: Ви так гадаєте?

Тимофій: Ще б пак! Вам не здається, осінь ця навдивовижу сухоребра? Точніш не так: не сухоребра, а скупа: не тішить нас листком кленовим, дощі не падали давно... Немов сухий закон проголосили...

Букініст: То правда. Капосна погода.

Тимофій: Ви називаєте це «капосна погода»?

Букініст: А що?

Тимофій: Якщо ви хочете знати мою думку, то вона відсутня як така, тобто, погляньте, що ви бачите? Та нічого. Так, самі поодинокості й бронхіальна вакханалія вітру.

Букініст: Ваші метафори не позбавлені оригінальності. Ви, власне кажучи, хто будете за родом занять?

Тимофій: Прозаїк.

Букініст (*насупившись*) : Щось я обличчя

ваше не впізнаю...

Тимофій: Не дивно. Фотографуватись волюю андер'єр².

Букініст: Та що ви кажете?

Тимофій: Наслідую Белькампо, й загалом — літературна традиція в моїй крові. Мені до серця і Гамсун, і Чехов...

Букініст: А Іванов?

Тимофій: Отой що «У»³?

Букініст: Ну що ви! Апологет постмодернізму! Його роман «Зажерливість»: трагічна епопея в семи частинах, словесна еквілібристика сягає всіляких меж можливого, а сюжетне трюкацтво їх перевершує. Перед вами трагедія людини, літератора від вух до п'ят, підкореної пристрасті і спокусам, на перший погляд, таким земним, на другий: десь на рівні сьомого поверху, а далі вже як не дивись, те саме: неоглядні далі, і погляд радий був би впертися у щось — та марно. Жахливо те, що творчість для нашого героя затьмарена — чим би ви думали? — безмежним черевом, що має тенденцію рости зо дня

² Андер'єр — en derriere (франц.) — з тилу (тобто, у даному випадку, з потилиці).

³ Якщо «У» — тоді Всеволод.

у день й затьмарювать йому друкарський апарат. А винен циган в тім, з отих, що жовні до нестями. Він гладшати йому велів, і той товстіє без удержу, безперестанно поглинає булочки й канапки. Аж якось за обсягом він став такий великий, що витіснив з котеджу спочатку кухаря й прислугу, тоді дружину, а останнім довелось втекти з приміщення домашньому удаву. Коли ж пригнічено він ушипів, не витримали перебірки: будівля геть осіла, сховавши під собою справжнього гіганта літератури світової. І письменник був змушений стенографістку взяти: свої творіння вирішив він диктувати їй через слухове вікно, туди ж звантажували мармелад. В коротких перервах поміж чавканням займався він творчістю, і треба зауважити, незлецький у цьому успіх мав: романи сипались, неначе з рогу достатку, а в цей час його дружина, не без сторонньої підтримки, роги йому піднесла в трошки інший спосіб: почавши із дворецького, вона закінчила удавом, і, між іншим, всі троє задоволені були, і вибудовували різні думки про наслідки адюльтеру того, а кухар все жахався: невже ж Горгона буде? Чи Горгон? Коли вже так: аборт, поки не пізно! Поки ж із жахом всі вони очікують народження Медузи, наш літератор все товстів і, голодом любовним змучений, кінчав через парадний вхід і кляв зрадливу жінку і удава ренегата, свою прислугу, що зрадливо розійшлась, і

їв котлети велетенські, величиною із подушку збиту, біфштекси, розміром з матрац, все мучився минулим, шкодував майбутнього, й чекав із жахом, доки не впаде погріб під його сідниць монументальною вагою, котру колгоспники довоколишні давно вже пристосували як невичерпне джерело добрив для полів. І користь в тому немала була, до того ж обопільна.

Кінцівка неясна, вірніше, невиразна, скажу лиш тільки, що роман закінчується на сакральну букву «Ы»...

Тимофій: «Ы», ви сказали?

Букініст: Властиво, так. Фініта ля комедія. І хай не думається вам, що «Ы» — дрімучий символ тупості, образи... Це загалом не так. Ну ось, наприклад, візьмем «Риторику» Михайла Ломоносова, він стверджує, неначе «о», «у», «ы» — суть речі, що являють страх і силу, а також острах, гнів, печаль, почасти — заздрість, та смію вас запевнити: до «ы» це не відноситься.

«Ы» — ясний стяг, фінал логічний, літера, що може зробити честь стражданням персонажа...

Тимофій: Можливо, то його останній вигук був?

Букініст: Цілком можливо. Я навіть впевнений: це так і є. Ось він зробив останній видих, згукнувши мимоволі «Ы!», і ось він дім-музей; тепер до нього приводять наречених,

приходить і жона, дворецький з кухарем приносять на плечах удава, а той вже навіть не шипить від горя, і от, в тяжкому каятті, всі четверо ридають... Як вам такий кінець?

Тимофій: Занадто мелодрамою відгонить.
Букініст: Не до смаку? На то є рада. Розумієте, в чім річ: тут особливий випадок: з романом існує набір розв'язок взаємозамінних, мов змінні начіпки для фену, вам можна будь-яку обрати, яка підходить на ваш смак. Потрібно тільки дещо демонтувати фоліант, ось тут натиснуть кнопку, запчастини даються безкоштовно. Ну то що?

Тимофій: Ні, я не куплю «Зажерливості».

Букініст: Чому ж це? Ви що, повірили цьому пройдисвіту Кофейнікову? Може, у вас і думки власної нема?

Тимофій: Я не сприймаю особистість Іванова. Вже надто він бридкий, та ще й нечема, до того ж епігон: мої сюжети використовує. А глянь: претензія одна! І що ви в ньому знайшли? Апологет? Та він мізинчика мого не вартий! Письменник, теж мені! З його романом знаєте, що слід зробити?

Букініст: Уважно слухаю.

Тимофій: Ні, не скажу вам. Та книжку все ж таки куплю, з тим, щоб її за істинним призначенням ужити, а також всі розв'язки я куплю, і кульмінації, і епілоги... Папір хороший?

Букініст: Верже.

Тимофій: У-у... надто зажорстка. А гарнітура? **Букініст:** Таймс.

Тимофій: Та ну? І там напевно барвники свинцеві? Такі книжки, ви знаєте, ведуть... та хай уже, я все одно візьму.

Букініст: Вам скільки? **Тимофій:** Кілограмів п'ять.

Букініст: Ми не торгуєм на вагу **Тимофій:** Ну, дайте штук п'ятнадцять. **Букініст:** Загорнути?

Тимофій: Не конче... але добре, загорніть. З такою ганьбою ще побачить хто... Ось гроші.

Букініст: Дякую чемненько вам. Щасти. **Тимофій:** І вам того ж. (Іде.)

1995 р.

Розумна Марійка

Марійка була дівчинкою хоч і маленькою, але дуже кмітливою.

— Як ви гадаєте, скільки мені років? — запитала вона Івана Петровича.

— Ну, я думаю, років вісім, — відповів Іван Петрович.

— Ах, ви мені лестите, — зніяковіла Марійка, — насправді мені десять років. Але на

вигляд я нівроку молодша і ніхто й ніколи не давав мені більше дев'яти. Це все через те, що я дуже часто чищу зуби і не забуваю щодня робити ранкову гімнастику. А вам скільки років?

— А мені тридцять вісім, — відповів Іван Петрович.

— М-м... а виглядаєте на всі п'ятдесят. Напевно, у вас не надто міцне здоров'я. Ви зловживаєте спиртними напоями?

— Ні, — відповів Іван Петрович, — спиртними напоями я не зловживаю, але натомість дуже багато курю сигарет.

— І напевно ж, вони без фільтру?

— Так, — відповів Іван Петрович, — я надаю перевагу дешевим сортам сигарет без фільтру, таким як Прима, Беломорканал, Казбек, тому що вони мені більше подобаються.

— Знаєте що, — сказала Марійка, — я могла б вам дати десять гривень практично задурно.

— Це ж як? — зацікавився Іван Петрович.

— Дуже просто. Вам треба залізити до цієї дерев'яної скрині і посидіти там хвилин десять. Отже, за кожную хвилину перебування всередині скрині Ви отримуєте по гривні.

— Дівчинко, — сказав Іван Петрович, — я набагато старший за тебе, а старших слід поважати, і так жартувати з ними не годиться.

— А я зовсім і не жартую. От іще!

— То що ж ти, всерйоз гадаєш, що я за десять гривень полізу в цю дурнувату скриню? — спитав Іван Петрович, оглядаючись на всі боки.

— Цього я не знаю.

— Так от, можеш дати собі спокій, я туди не полізу, — сказав Іван Петрович і зазирнув за ріг, щоб переконатися у відсутності цікавих спостерігачів, — але дозволь запитати, звідки в тебе такі великі гроші?

— Не скажу.

— Та й взагалі, хіба буде у такої маленької дівчинки така велика сума грошей? — спитав Іван Петрович, вдягаючи темні окуляри.

— Може й буде, а може й загуде, — сказала Марійка, помахуючи купюрою, наче віялом, перед носом Івана Петровича, якому від того чомусь навпаки стало аж парко.

— Дорослий чоловік всередині скрині — це ж абсурд! — обурювався Іван Петрович, вмощуючись зручніше.

— Звісно, — сказала Марійка, прикриваючи віко.

* * *

— Ви б хотіли побачити абсурд? — спитала Марійка у солдата.

— Що побачити? — не зрозумів солдат.

— Дорослий чоловік усередині скрині — хіба це не абсурд? Вам може здатися, що візія ця геть нічого цікавого в собі не має, але даю слово, варто тільки зазирнути — і потім вже годі відірвати погляд!

Солдат нерішуче м'яв пілотку в руках.

— Ви не сумнівайтесь! — вмовляла його Марійка. — Всього-на-всього за п'ять гривень — дрібничка, а вражень — на все життя!

Заплативши, солдат боязко прочинив віко і, так нічого до ладу й не побачивши, кинувся навтьоки.

* * *

Діяльна жінка похилого віку сказала, що неодмінно подивиться на Марійчиного тата.

— А навіщо він туди заліз? — спитала вона.

— Річ у тім, що він ніяк не може знайти роботу, і в такий спосіб ми щодня заробляємо гроші: тато виносить скриню на вулицю, залізає всередину, а я закликаю людей.

— Бідолашна дівчинка! А ви — нелюд! — жінка гахнула по скрині кулаком. — Так безсоромно експлуатувати дитячу працю! Сам заховався в коробку, а дитина стоїть на морозі, страждає від голоду, холоду і хтивих позирань усяких покидьків! Куди тільки дивиться міліція і

податкова інспекція? Бідолашна дитина! — жінка гладила Марійку по голові, одночасно копаючи ногою скриню з Іваном Петровичем. — Ти, мабуть, голодна?

— Дуже!

— Мерзотник! Виродок роду людського! У мене нема слів, просто нема слів! — закричала жінка і побігла геть, напевно, шукати потрібні слова. Грошей вона не дала.

* * *

— Він там що, голий? — спитала дама пишних форм.

— Чого ви так вирішили? — здивувалася Марійка.

— Н-ну, знаєте. Чоловік. У скрині. І за такі гроші. У мене не виникає сумнівів.

— Ні. Не голий.

— Шкода — засмутилася дама пишних форм, прочиняючи віко. — А взагалі, він нівроку чоловік.

— Подобається?

— Н-ну, знаєте. Не сказати щоб дуже. А-але загалом нівроку чоловік. Я, звісно, бачила і кращих...

— Я вам його пропоную за двадцять п'ять гривень.

— За скі-і-ільки?

— За такого відмінного чоловіка це дуже мало. Я на оглядах більше зароблю.

— Але я ж не кажу «відмовляюся»!

— І правильно робите, що не відмовляєтеся. Зі скрині його випускати можна, але не занадто часто, — повідомила Марійка. — На роботу його краще відправляти просто в скрині, а потім можна поцікавитися по телефону, як доїхав. Назад — у такий же спосіб.

— А якщо я потребуватиму...

— Якщо ви чогось від нього потребуватимете, краще для цього прокрутити спеціальні отвори. Але на загал користі від нього мало: тільки на те й годиться, щоб показувати його гостям у якості цікавої оказії.

— Він п'є?

— Ні, що ви!

— Отже, курить?

— Але від цього його можна враз відучити. Не давайте йому сигарет — та й годі. До того ж він мало їсть.

— Оце мені подобається. Беру.

* * *

— Це ж треба, як він швидко продався, — сказала собі Марійка. Я собі гадала, що на нього й дивитися ніхто не захоче! Та зате тепер він у

добрих руках. А я піду і куплю собі десять кілограмів шоколадних цукерків!

І вона пішла по цукерки, але так нічого й не купила, бо потрапила під трамвай. Ці маленькі дівчатка поняття зеленого не мають про правила вуличного руху!

1998 р.

Постійно хочеться спати

— Лікарю, мені чомусь постійно хочеться спати! Чого б це? — питаюсь. От як! Навіть промовляючи цю фразу я солодко позіхнув. Вже нудить від цих солодощів!

— Лікарю!..

— Що?

— Мене нудить від солодощів!

— Це недобре, недобре. Від яких саме?

Я напружено згадую. Нічого. Якесь провалля. Я нічого не можу згадати. Здається, вчора щось відбувалось. Якесь визначна подія. А, може, років десять тому? Я дістаю записник.

— Що ви шукаєте? Чи ви щось загубили?

— Та ні, нічого. Я взагалі нічого не пам'ятаю.

Ось, знайшов!

— Це що?

— Лікарю, це лише сторінка у записнику. Вона взагалі-то беззмістовна. Цього року нічого визначного не відбувалося... А! Згадав! Від мене дружина пішла. Ось запис: «Таня втекла з якимось імпресаріо до Києва, бо хоче розкрутитись».

— Ну, то як? Розкрутилась?

— Ще й досі зупинитися не може!

— І що мені писати до вашої картки, як себе почуваєте?

— Взагалі-то добре, але, лікарю, мені чомусь весь час хочеться спати... Якийсь такий стан непевний... Я не знаю...

— Ви розмовляєте українською мовою?

— Ні. Трошки так можу, але мені якось ніяково. Навіщо ви це питаєте? Це що — стосується моєї хвороби?

— Зачекайте, я піду за гризометром, — сказав лікар, і я залишився на самоті. Що то ще за гризометр? Це якесь жахливе слово! Воно викликає в мене відразу. Колись у дитинстві мені видаляли гланди, і я крізь шпарку у захисній масці побачив ці жахливі знаряддя хірургів. Потім я замальовував їх, показував малюнки новачкам-хробачкам. Деяким від того ставало зле. Я вигадував

їм різні жахливі назви, на кшталт «гризометра», але ж то були вигадані назви, нереальні, а «гризометр» — цілком наявний, мабуть, ще й хромований інструмент, яким мене

зараз почнуть... Але де ж лікар? Якесь у нього дивне прізвище... Чи то Андрухович, чи то Андрусяк... Якесь таке смішне — жидівське, чи що?.. Але де ж він?

Мені стає нуднуvато, аби не заснути, починаю телефонний гумор. Спочатку «03». Питаю про гризомер. Тобто, чи можливо взяти його, так би мовити, напрокат. В тимчасове користування. Мене просять повідомити адресу, куди його треба привезти. Налякано кидаю слухавку, бо не чекав відразу такої конкретики. Однак нема чого дивуватися: жебрацькі умови примушують лікарів продавати все, що завгодно. Знов «03».

Кажу, що потрібен зародок у формаліні, бажано чоловічої статі з третього місяця. На тому кінці ретельно записують потреби, довго сперечаються, нарешті відповідають: лишилися найдорожчі, але можливий варіант у кредит. Чорт забирай! На все тепер є відповідь. Ні, не можу, зараз засну. Починаю несамовито терти очі. Якщо тепер засну — ото буде пасаж!

Щось треба таке зробити, не знаю тільки що, аби не закуняти тут зовсім! Колись один космонавт... та ні, не космонавт!.. вчитель... аби не заснути (Але ж заснути — це так гарно!) розірвав...

Не розірвав, а відрізав!

Відрізав добрячий шматок! Чогось такого.

Шматок пирога.

Україна повинна отримати і свій шматок того пирога!

Ось і дід Панас каже: «Надобраніч, діти!» Це він мене приспав! То було навіювання. Тепер я розумію. Чомусь увечері нічого не хочеться робити. Ось я беру до рук всілякі знаряддя, які раніше були дуже важливі для мене, але тепер бачу, що все це дурниці. О котрій годині пристойно засинати? Де той клятий лікар?!

Починаю ходити по кімнаті, поглядаючи на двері, за якими він зник. Що він там робить? Може, той гризومتر перед початком роботи потребує особливо тривалого лаштування? Я уявив собі, як лікар дістає важку валізу чи то, може, викочує щось на зразок труни на коліщатах, розкриває її і починає монтувати шматуратор. Дістає великі сяючі леза, гострить їх, дезінфікує, дивиться в якісь окуляри, підкручує лінзи. За статистикою тільки вісім із десяти пацієнтів одужують після обстеження шматуратором. У розвинених країнах його вже давно заборонено, а президент Кучма цілий рік сперечається з Верховною Радою, аби відповідно до вимог Європейської Спільноти нарешті звільнити вітчизняні лікарні від цього коновальського засобу. У Німеччині, каже один прокучмівський депутат, товариство з охорони тварин заборонило шматуратор як засіб діагностики хвороб сільськогосподарських корів та коней. Комуністи та

аграрії, як завжди, протестують. Кажуть, що за ці гроші краще підвищити пенсію. Ні, я таки заснув.

Примариться ж таке! Може, постукати туди? Скільки вже можна чекати? Раптом я відчиняю двері і нікого там не бачу. Що за новина? Де він подівся? Це, мабуть, аферист. Озираюся на всі боки. Нікого. Аж ось нарешті чую дивний звук. Як вітер. За ширмою щось дме. Підкрадаюся нишком. Зазираю. Ось він де! Спить.

2003 р.

Маша та Вітя

Це саме ті Маша та Вітя, які були головними героями фільму «Новорічні пригоди Маші та Віті», але минув час і їм виповнилося по тридцять років.

Вітя ніс валізу, де були їхні спільні речі. Маша нічого не несла, окрім переліку, де було записано, що ще треба купити задля спільного життя. Іноді вона зупинялась, бо згадувала щось корисне, та доповнювала перелік. Аби вмістити всі речі того списку, знадобилося би щонайменше чотирнадцять валіз! Маша поміркувала та додала до списку ще й машину: треба ж все це якось везти!

«Авжеж, — думала вона, — якщо Вітя кохає мене, як каже, то він купить все це. Ну, може, не

одразу... втім — чому? Він-бо казав, що отримує велику зарплатню! Врешті-решт, у нього можуть бути побічні заробітки, а декотрі взагалі ще й після роботи підробляють!»

— Вітю! — сказала вона до Віті. — Перед тим, як підуть діти, треба обов'язково купити пральну машину!

Вітя був мовчазний хлопчик та в усьому слухався своєї дружини. Іноді він перекладав валізу з однієї руки до іншої, а в усьому іншому був дуже несперечливий.

Та от нарешті вони опинились біля дверей під'їзду будинку, де мали жити. Дуже високо. На дев'ятому поверсі. Маша та Вітя зайшли до ліфту, і Вітя натиснув кнопку дев'ятого поверху, проте ліфт навіть не поворухнувся: він не ходив на дев'ятий.

— Вітю! — закричала вона. — Що ти робиш?!

Чи ти знаєш, як я довго добирала їх? Речі для хлопчика дібрати дуже нелегко: я не знаю, як це робиться. Для дівчинки я вибирала, як для самої себе, а для хлопчика я не знаю, а ти вже не пам'ятаєш, чого тобі кортіло, як був маленьким! Я радилась із твоєю мамою, і ми разом ходили та купували речі за її порадами!

— Я знаю, — відповів Вітя та зв'язав з речей хлопчика міцну мотузку, — але, щоб дістатися додому, ми повинні ними пожертвувати. Ще я

знаю, що тобі більше подобаються дівчатка, тому використовую для виготовлення мотузки тільки речі хлопчика — вони до того ж і міцніші! — а речі дівчинки бережу: якщо в нас народиться дівчинка — їй буде що одягти.

— А якщо хлопчик?

— Тоді ми спочатку станемо одягати його в одягу дівчинки: до року ж немає особливої різниці, ти знаєш. А потім купимо все, що треба.

— Що треба? — налякано спитала Маша. З переляку вона перестала розуміти, що каже Вітя.

— Заспокойся, Марисю, — сказав Вітя дружині та ніжно обняв її, не переживай, я все зроблю, як треба. Незабаром ми опинимося вдома і пообідаємо.

Вітя цілував Машу, гладив по голові та проказував впевненим голосом прості та надійні слова, але вона дивилась на мотузку, яку він зв'язав з речей хлопчика, і не вірила цим словам. «Навіщо я зв'язалася з цим типом? — думала вона. — Він, певно, хворий. Зв'язав мотузку з дитячих речей!

А що ж буде далі? Він казав, що збирається цілий рік вдягати хлопчика в одягу дівчинки! І куди це він привів мене? Що це за будинок?!»

Маша подивилась угору, але нічого хорошого там не побачила. А Вітя побачив штахети перил, на які накинув імпровізовану мотузку, аби нею

дістатися догори. Невдовзі він був там і дивився на Машу згори вниз.

— Марисю, — сказав він, — піднімайся швидше вгору! Я тобі допоможу.

— А як же ж валіза? Я її одна туди не витягну.

— Машо, за валізою ми повернемося пізніше.

— Але ж ти казав, що там лишилися речі дівчинки!

— Машо, — тільки двох дівчинок, яких до того ж іще нема!

— Ти казав, що любиш мене, а я тобі повірила...

Вітя сидів на краю останньої сходинки та простягав до Маші руки, немов до потопаючої, хоча насправді потопаючим був він. Просто він потопав у інший бік, не так як всі нормальні люди. Жоден цього не помічав, окрім Маші, але їй вже схотілося відвернутись, і тоді вона взяла валізу. Маша такого й не сподівалася, що доведеться отак рятуватися втечею, а Вітя все вигадував якусь риму до слова «мотузка»: мотузка лускай Хустка...

Ні. Нічого путнього не виходить.

2004 р.

Сніданок

Я зайшов до кухні і побачив, що там сидять тато з мамою і снідають. Я теж узяв хліб і почав намащувати його маслом. Тато взяв апетитну обвуглену котлету і почав намагатися її їсти. Він її їв, а потім заїдав її кашею, скоса поглядаючи на маму. Потім він сказав:

— Ти знаєш, — сказав він до неї, у нас на заводі один робітник перевиконав план на 18,5 %.

— А у нас в цирку, — сказала мама про свою роботу, де вона працювала білетеркою, — один ведмідь відкусив ногу козі під час репетиції і її довелося терміново зарізати. Всі робітники отримали по шматочку. Надія Сергіївна з гардеробу отримала сегмент вимені, а я — досить суттєву частину з області заднього отвору, з якого приготувала котлети.

Тато доїв одну котлету і став приглядатися до другої, міркуючи, а чи не з'їсти і її теж. Їсти йому вже не хотілося, але зупинитися він не міг, тому що любив довго що-небудь пережовувати. Він подивився на маму, потім штрикнув котлету виделкою, потім він сказав їй:

— Цей робітник виготовляв металеві втулки. За зміну належить виготовити 200 втулок, а він виготовив 237, що становить 118,5 % норми. Досяг він цього за допомогою підвищення швидкості обробки станку, а також скороченню часу обідньої

перерви. До того ж він кинув курити, чим значно покращив ефективний фонд робочого часу за рахунок ліквідації перекурів.

Я теж хотів сказати що-небудь цікаве, щоб потішити батьків, але мені нічого не спадало на думку, тому що я був досить-таки тупий. За недоумкуватість мене навіть хотіли вигнати з ПТУ, але не виганяли, тому що жаліли. Тому я, замість того, щоб говорити, знову став їсти, хоча і з'їв уже досить багато, тому я вирішив перестати їсти і став запивати те, що з'їв, чаєм, заїдаючи його канапкою з маслом.

— Надія Сергіївна, — сказала мама, — сказала, що вим'я — найпривабливіша частина кози з точки зору тих, хто дивиться на неї як охочий з'їсти. А мені здається, що воно надто жирне і внаслідок цього важче піддається термічній обробці, смажити його важко, — краще варити, попередньо нарізавши, а потім подавати до столу охолодженим із зеленню. Той шматок, який дістався мені, у сенсі поїдання набагато універсальніший. Пропустивши його через м'ясорубку, можна або просто змішати з хлібом, або посипати товченими сухарями, потім слід додати дрібно посіченої цибулі і солі з меленим перцем на смак. Фарш, який отримали в результаті, підсмажувати на сковорідці, попередньо змастивши її маргарином, до повної готовності, яку досвідчені

господині визначають за кольором, а недосвідчені — на смак.

Тато з'їв другу котлету і став націлюватися на третю, хоч він і другу ледве доїв, але з поваги до мами вирішив показати сильний апетит, спрямований на її котлети, і навіть кашу їсти перестав, щоб більше влізло.

— Я б теж міг перевиконати план, — сказав він, давлячись смачною котлетою, — і значно більше, ніж на 18 %. Що таке 237 втулок? Це для мене майже ніщо. Я б міг з легкістю виготовити навіть 250 втулок за зміну, що складає 125 % норми, і для цього мені навіть не доведеться скорочувати обідню перерву і скасовувати перекури, просто я більш вправний і кмітливий, а також вмю скласти план роботи і оформити робоче місце відповідно до наукової організації праці.

Мама їла варення, але їй стало нудно і вона ввімкнула радіо.

— Питання упровадження нової техніки і передової технології відіграє провідну роль у розвитку всіх галузей промисловості, — сказало радіо.

Раптом почувся дзвінок. Це прийшла дівчина на ім'я Юля. Ми сховалися в моїй кімнаті і стали пристрасно цілуватися. Я, скориставшись нагодою, поліз їй під сукенку і виявив, що вона неправильно вдягнена. Я ще трошки її помацав і здивувався:

зазвичай вона мацати себе не дозволяє — а тут раптом таке янгольське терпіння. Незрозуміло.

— Ти нічого не помічаєш? — спитала Юля.

— А що я маю помічати? — відповів я.

— Ну, там, може в мене з одягом не все як слід?

— Та ні, начебто все нормально.

— Я труси вдягла зверху на колготки.

— Я думав, що так і треба.

— Ти такий тактовний. Я думала, ти станеш обурюватися. А ти — нічого. І оком не змигнув. От за це я тебе кохаю.

— А мені так навіть більше подобається, — сказав я. — Хочеш їсти?

— Не дуже. Але трошки — можна.

Ми пішли на кухню. Тато їв останню з восьми котлет. Крізь їжу з рота долинали слова.

— Процес виготовлення втулки можна розділити на три основні етапи: закріплення втулки у пальцеподібному тримачі станку, орієнтування на необхідний діаметр зовнішньої поверхні і безпосередньо сам процес технологічної обробки, яка являє собою зняття зовнішнього шару матеріалу.

Клацнувши тумблером, я вимкнув тата. Потім вимкнув маму. Потім вимкнув радіо. Тато в розібраному вигляді забирає зовсім небагато місця і

вільно розташовується в коробці з-під пилососу. Мама була сконструйована за старими ГОСТами і тому, навіть складена навпіл, ледве вміщається за шафою на посуд. Вона була дуже громіздка.

Юля сіла до столу і стала їсти те, що не доїли тато з мамою. Залишилося мало, і тому вона швидко впоралася.

1998 р.

Пригоди Марини

Спочатку Марина хотіла заснути. Але щось заважало їй. Так хотілося спати, але сон не йшов. Щось зовсім поруч було проти цього сну. Щось неголосне, але і не тихе. Що це було? Марина почала в розпачі ходити кімнатою, щоб скоріше знайти цей предмет. Яка ж вона була здивована, коли виявилось, що предмет цей не один. Марина взяла великий годинник. Не дуже великий, але й не маленький. Він цокотів. Але ж не він один цокотів. Було ще щось, дуже неспокійне. Воно теж цокотіло. Що ж це було? Яка ж була Марина здивована, коли зрозуміла, що це теж годинник.

— Удвох вони зведуть мене з глузду! — Марина не знала, що з ними робити. Їх не можна зупинити. У них усередині будильники. Ці

будильники повинні вчасно розбудити її, щоб вона не спізнилася на роботу. Але і спати вони їй не дадуть. Годинники зовсім замучили Марину. Тоді вона вирішила принаймні попиту чаю.

Щойно вона захотіла скип'ятити чайник, виявилось, що сірники скінчилися. «Не йти ж за ними до Георгія Вікторовича: він завжди так неприємно позирає! Ще подумає, що я жебракую!» — сказала Марина.

Вона вийшла в коридор і спробувала зачинити двері. Це було непросто. Двері рідко зачинялися з першого разу. Марина довго вовтузилася з ключем і думала: «Як це нерозумно! От якби мені потрібно було відімкнути двері, то метушня б виправдовувалася бажаним результатом, а так — це просто безглузда перешкода!» Марина відчула на собі погляд Георгія Вікторовича через вічко сусідніх дверей. Незабаром Георгія Вікторовича переіменила його дружина: цікавість перетворилася в роздратування. Марині здалося, що ключем вона колупається зовсім не в замку, а в нервах дружини Георгія Вікторовича. Раптово двері відчинилися.

— Марино! — сказала дружина Георгія Вікторовича. — Скільки можна? Ти цим своїм ключем не в замку колупаєшся, а просто в моїх нервах! Я вже не кажу про свого чоловіка, у якого порушений сон — ти це прекрасно знаєш!

— Вибачте, Георгію Вікторовичу, — сказала

Марина, і двері зачинилися. Марина зрозуміла, що власні-то двері їй не зачинити, принаймні ключем. Тоді вона написала записку «Буду через п'ятнадцять хвилин» і просунула її в щілину між дверима та луткою. Таким чином, двері тепер принаймні не будуть розкриті нарозхрист, а якщо наскочать злодії, вони не посміють вчинити пограбування за такий короткий термін. Задоволена таким вдалим рішенням, Марина вийшла на вулицю. На вулиці усе було не так, як вона гадала, але зміни швидко входять у звичку. Як ви думаєте, що вона там побачила?

Марина побачила Сашка. Сашко мав дуже поганий вигляд.

— Що з тобою? — запитала вона його.

— Як, хіба ти не знаєш? Ти забула про все, що обіцяла мені?

— А що я обіцяла?

— Казала, що не можеш без мене, а ти прекрасно можеш!

Якийсь чоловік раптом кинувся на Сашка. Той сполотнів.

— Олєфіренко! Поверніться у стрій! Через п'ять хвилин відправлення!

— Ти бачиш! — Закричав Сашко. — Мене силоміць зробили солдатом!

Сашко і командир почали бігати навздогін один за одним. Командир, розставивши руки, ловив

Сашка, немов метелика.

— Марино! — кричав Сашко. — Згадай мою любов до тебе!

Марина зморщила чоло. Одна її частина відправилася на пошуки спогадів, у той час як інша спостерігала дивну картину: командир кидався на Сашка, лаючись такими словами, яких пристойним дівчатам знати не годиться, але тепер уже, звісно, Марина знала їх усі; Сашко раптово сідав навпочіпки, й атака командира закінчувалася нічим.

— Мене там замордують! — Кричав Сашко, немов письменний гриб. — Згадай швидше всю мою любов до тебе!

— Не кричи, — роздратовано просичала Марина. — Я вже згадала. Я все згадала. Твоя любов уже в моїх спогадах.

— Олефіренко, — сказав командир, піймавши Сашка за голову, — згадайте про любов до Батьківщини!

Командир узяв Сашкове тіло і поніс його в автобус до десятка таких же, як він, хлопчиків, що невдало обрали предмет свого кохання. Усі вони вже дивилися на Марину, як на іноземку.

— Я з ранку нафарбувалася! — сказала вона їм гордо. Потім, подумавши, додала, — А ще на мені мережані трусики!

На цих словах усім хлопчикам відразу ж стало

зле, як від довгої їзди в автобусі. Вони заплющили свої бідні державні очі і відразу ж побачили жовто-блакитні металеві ворота з державним тризубом. Це було жахливо. Тоді вони швидко розплющили очі. Автобус рушив. Марина бігла за автобусом і кричала:

— Колготки на мені рвуться через два тижні! Тампони я люблю більше, ніж прокладки, особливо коли вони набухають!

Командир, щоб заглушити Маринчині крики, наказав хлопчикам співати військову пісню, а сам, висунувшись у вікно і докірливо похитуючи головою, сказав:

— Ах, дівчинко! Як не соромно! У вашому віці — і бухати!

«Ну що за життя, — подумала Марина, — ні поспати, ні чаю попити. Хоч би до мене причепився хто-небудь!»

Раптом вона побачила Юру. Зустріч ця її зовсім не потішила. От вам би сподобався волохатий цвях? Коли Юра телефонував Марині, вона постійно машинально малювала волохатий цвях. Саме таке в неї було враження від цієї людини.

— Почекай, — сказав Юра, — не поспішай. Зараз дуже зручний момент, щоб зайти до мене.

— Це тільки ти так думаєш, — відповіла

Марина.

— Ти хочеш сказати, — здивувався Юра, — що знайшла собі важливе заняття?

— Дуже важливе! Ти навіть не уявляєш собі, наскільки!

— Як шкода, — засмутився Юра, — а я саме хотів запропонувати тобі одну захопливу справу. Не те щоб Марину спокусила Юркова пропозиція, але вона подумала... вона подумала, що... навіть не вдягаючись, щойно Юра задрімав, Марина кинулася на кухню. Але там не було сірників.

Голий Юра лежав на дивані. Марина розглядала його, потім його одяг і вирішила, що одяг кращий. Ах, Юра! У нього кремезна статура!

«Що я накоїла?! — думала Марина, приголомшено несучись вулицею. — Вірніше, що він накоїв! Виродок! Накинувся без попередження. Міг би сказати, що в нього нічого немає. Ото ще подарунок! Але я теж хороша! Я повія, категорично.»

Раптом вона зустріла дружину Георгія Вікторовича.

— Скажіть, Георгіє Вікторівна, я схожа на повію?

— Так ти курва і є! Я знаю тебе! Прошмандівка ти! Через півгорода пройшла! Чоловіка сну позбавила! Чоловік уночі не спить! Я

бачу, що ти за штучка: я відрізняю кисле від сольного, а солодке від кріпльового! Продажна дівка! Держіть продажну дівку!

І отут вона кинулася на Марину. І півміста кинулося за нею.

Що робити! Треба рятуватися. Марина шмигнула в самі надра урбаністичної архітектури. Юрби народу застрягли в арках. Багато чоловіків вирішили краще випити пива. Жінки гналися за Мариною, сподіваючись відірвати від неї найнепрстойніший шматок, але сперечаючись про те, який же най-най, зупинялися. Непомітно розмова

їхня переходила на небажання дітей займатися в гуртках бальних танців, незважаючи на партнера, знайденого за оголошенням. Ідеолог руху, Георгія Вікторівна побачила дешеву рибу і приєдналася до черги.

Марина з осудом дивилася на цю раптову зраду всіх кращих спонукань. Вона вже приготувалася заплатити за всі свої витівки, але плату приймати ніхто не хотів. «Я зіпсована, — думала вона, — мене не виправити. Буде зарплатня — куплю собі телескоп і стану в педагогічних цілях спостерігати кулясті зоряні скупчення».

23.10.2002 р.

м. Запоріжжя